

**CONSILIUM CONFERENTIARUM EPISCOPALIUM EUROPÆ
RADA EVROPSKÝCH BISKUPSKÝCH KONFERENCÍ**

*Rozšířené sympozium CCEE
7. - 12. září 1993
Praha, Česká republika*

**ŽÍT EVANGELIUM
VE SVOBODĚ A SOLIDARITĚ**

1. Sympozium CCEE

Rozšířené sympozium CCEE končí. Shromáždili se nejen biskupové z celé Evropy, ale na poradách byli přítomni i ženy a muži, řeholnice, řeholníci a kněží. Také mladí lidé byli na sympoziu silně zastoupeni. Církev se ukázala jako lid Boží. Byla to událost milosti a radosti v duchu Páně. V eucharistické slavnosti, v modlitbě, v setkáních, ve sdílení darů a myšlenek jsme se obohatili a vyrostli jsme. Žili jsme také společenství s našimi sestrami a bratry z jiných křesťanských církví. V našich modlitbách a úvahách byli zahrnuti především ti, kteří v dnešní Evropě ve velkém počtu trpí, zvláště obyvatelé Bosny. Kromě toho jsme byli spojeni s obyvateli těch oblastí světa, kteří žijí v bídě a útisku volající do nebe.

V této hutné duchovní zkušenosti jsme konkrétně prožívali, co znamená evangelizace: ponořit se do tajemství samotného Boha a z jeho hloubky se učit vidět, milovat a měnit svět s novým srdcem.

2. Původ a téma sympozia

Toto sympozium je jednou z odpovědí církve na převratné události roku 1989, které změnilly tvář Evropy. Na pozvání Jana Pavla II. z 22. dubna 1990 na Velehradě se v Římě před rokem a půl sešli biskupové na Zvláštní synodě pro Evropu. Již tam se projednávala otázka příspěvku církví za nové situace v Evropě po zhroutilí komunizmu. Toto rozšířené sympozium CCEE se daným tématem znovu zabývalo a na pozadí zkušeností uplynulých let jej dále rozšířilo.

3. K současné situaci v Evropě

Šance, ale také nebezpečí, která existují ve sjednocující se a přece rozervané Evropě, jsme si jasněji uvědomili v těchto posledních letech než za euforie ve chvílích obratu. Konstatovali jsme především, že obrat rokem 1989 neskončil. Dal se vlastně teprve do pohybu. Zbývá ještě mnoho úkolů na cestě ke spravedlivé, svobodné a mírové Evropě uprostřed *jediného* světového společenství. Jsou to úkoly, které jsou úzce spojeny se dvěma starými základními tématy novodobých evropských dějin, totiž svobodou a solidaritou. Sympozium o nich jednalo ve světle pravdy evangelia.

3.1. Svoboda a solidarita v dnešní Evropě

Škoda, kterou napáchal komunizmus na svobodě a zároveň na solidaritě stále ještě v lidech doznívá. Nedůvěra ve schopnost společnosti být solidární a v její sociální a politické instituce, dokonce v její mladou demokracii, je velká. Podobně oslabena je i schopnost jednotlivých lidí žít takovou svobodou, která se vyjadřuje odpovědným a účinným nasazením člověka pro druhé.

V demokratických společnostech Západu jsou sice zakotvena mnohá práva na svobodu, ale i zde je často frustrována schopnost lidí žít ve svobodě. Proto chybí i schopnost k silné solidaritě. Starší demokracie Evropy se již upsaly hospodářskému systému, který přiznává jednotlivcům mnoho individuálních práv, ovšem jen za předpokladu, jestliže se podřídí rozmanitým a často nepozorovatelným tlakům trhu. Zde získává tržní charakter nejen zboží, ale i vše, co je člověku milé a drahé. Za takových podmínek je svoboda, kterou si nárokujeme, v nebezpečí, že s ní naložíme nesolidárně. Ať to zní jakkoliv paradoxně, ve starých evropských demokraciích neexistuje příliš mnoho svobody, ale příliš malá schopnost žít ve svobodě. A právě nedostatek schopnosti žít ve svobodě je také jednou z nejdůležitějších příčin ztráty solidarity. Nedostatek solidarity nevzniká tím, že mají lidé příliš svobody, ale proto, že jim

chybí pravá svoboda. I přes tento nedostatek svobody a solidarity mnozí lidé touží po pravé svobodě a po spravedlivém rozdělování šancí pro realizaci člověka. Mnoho náznaků poukazuje však na to, že lidé nedovedou uvést do souladu svůj život s touhou po svobodě a solidaritě. Jak nás učí víra, může nás z tohoto napětí osvobodit jenom síla Kristovy milosti. To, co svatý Pavel ve svém listě Římanům žaluje na sebe, se zdá být i dnes základním problémem mnoha lidí: „*Nechápu, co dělám. Vždyť nekonám to, co chci, ale dělám to, co nenávidím... Já nešťastný člověk! Kdo mě vysvobodí od těla propadlého této smrti? Díky Bohu! (Je to možné) skrze Ježíše Krista, našeho Pána.*“ (Řím 7,15.24n)

3.2. Ohrožená budoucnost, bez svobody a solidarity

Nedostatek solidárně žité svobody bude mít dramatické důsledky pro budoucnost Evropy. Dnes už je stále jasnější, že mírová Evropa vznikne jen tehdy, když se podaří svobodu a solidaritu uvést do vzájemného tvůrčího vztahu. Pouze tam, kde existuje vyzrálá svoboda lidí, je též síla k nosné solidaritě: v úzkém kruhu rodiny, v blízkém příbuzenství, v rozšíření úzkých hranic národa na celou Evropu, na jiné kontinenty a na lidskou rodinu jako takovou.

Právě tak i svoboda bez hluboké solidarity se ztrácí. Neboť velké palčivé sociální výzvy, před kterými Evropa stojí, lze ve svobodných demokraciích vyřešit jen na základě silné solidarity. Jestliže tato solidarita chybí, pak hrozí, že se pod tlakem chudoby a bezpráví odstraní mnohé formy svobody, které jsou nyní zajištěné. Kde se nedostává práce a chleba, je svoboda v nebezpečí.

3.3. Společný úkol

Církev jistě nemůže sama řešit existující obrovské problémy svobody a solidarity. Může ale ve světle evangelia přispět svým originálním a nenahraditelným způsobem. Jan Pavel II. v encyklice „*Centesimus annus*“ poukazuje na to, že při tomto úkolu musí spolupůsobit všechny síly, které jsou k dispozici:

- Tento úkol si dali mnozí lidé, kteří se nehlásí k žádnému náboženskému společenství, v nichž ale působí milost Boží (srov. *Gaudium et Spes* 22).
- Budoucnost lidstva a tedy Evropy vyžaduje kromě toho spolupráci velkých světových náboženství.
- Ještě těsněji musí spolupracovat i křesťanské církve, bohužel, stále ještě rozdělené. Pro budoucnost Evropy je důležité, aby se dále silně rozvíjelo ekumenické hnutí. Rozdělené křesťanství, které je hořkým dědictvím náboženských dějin Evropy, nemůže přispět k jednotě tím dílem, který od něj svět očekává.

4. Služba církve dnešnímu světu

Úkoly, které stojí před církví v oblasti svobody a solidarity, jsou různé. Patří k nim:

- formování osob schopných žít ve svobodě a solidaritě;
- péče o nové formy a výrazy solidarity v církvi a ve společnosti;
- náš příspěvek k nosným hodnotám a k hledání smyslu.

4.1. Evangelium jako zdroj

K těmto úkolům se můžeme postavit jenom tehdy, vezmeme-li jako zdroj pro to, čím můžeme přispět, evangelium, které nám Ježíš světil: totiž evangelium lásky Boha, který se k nám přiblížil v Ježíši. Z jeho smrti a z jeho vzkříšení nám přichází pravá svoboda v lásce. Neboť naděje na vzkříšení osvobozuje od životního stylu křečovitě snahy o sebeuplatnění. Duch svatý nás stále nabádá, abychom se obrátili a šli cestou stále větší svobody a solidarity. V tajemství trojjediného Boha se pro nás otevírá cesta pravé svobody, která se stává skutečností v *communio*.

Protože jsme přesvědčeni, že náš příspěvek může vycházet jenom ze síly evangelia, bylo zvoleno jako téma symposia „Žít evangelium ve svobodě a solidaritě“. S evangeliem je úzce spojená pravda, kterou podle svědectví biblické tradice, je především sám svatý Bůh. On se nám daroval v Ježíši jako cesta, pravda a život (srov. Jan 14,6). Silou samotného trojjediného Boha dostáváme dary svobody a solidarity, a to nejen proto, abychom jich používali pro sebe, ale podle Ježíšova způsobu, který se obětoval až po smrt za spásu světa. „*Mějte v sobě to smýšlení, jaké měl Kristus Ježíš: ačkoli má božskou přirozenost, nic nelpěl na tom, že je rovný Bohu, ale sám sebe se zřekl, vzal na sebe přirozenost služebníka a stal se jedním z lidí. Byl jako každý jiný člověk, ponížil se a byl poslušný až k smrti, a to k smrti na kříži.*“ (Flp 2,5-8)

V tomto smyslu zdůrazňuje Zvláštní synoda pro Evropu: „*Vzájemné skloubení pravdy, svobody a společenství, které čerpá ze svědectví života a z velikonočního tajemství Kristova - v němž se nám zjevil trojjediný Bůh - tvoří smysl a základ veškeré křesťanské existence a mravního jednání. To se navzdory obecnému mínění nestaví proti svobodě - protože novým zákonem je milost Ducha svatého - ale je její podmínkou a výsledkem současně. Z tohoto zdroje se může zrodit kultura vzájemného darování a společenství, která se uskutečňuje také skrze oběť a každodenní úsilí o společné dobro.*“ (Zvláštní synoda II,4)

Toto je nejhlubší obsah nové evangelizace jakožto prvního úkolu církve v tomto „kairós“ dějin spásy v Evropě, jak to potvrzuje Jan Pavel II. ve svém poselství našemu sympoziu z 1.zář 1993.

4.2. Výchova osob schopných žít ve svobodě a solidaritě

Církev musí vychovávat lidi schopné žít ve svobodě, kteří - díky své velké svobodě - jsou schopni solidární lásky. Taková výchova není úkolem, který by se dal vyřešit pouze teoreticky. Církev a její četná společenství musí být prostorem žité svobody a uplatňované solidarity. Pramenem pro to je modlitba, žité Slovo Boží, život ze svátostí, zvláště z eucharistie a pokání, jednota s Pastýřem a vzájemná láska (srov. Sk 2,42), která rozvíjí dialog a je připravena k vzájemnému napomenutí (srov. Mt 18,15-20).

Jsou to také řády a kláštery, které rozličným způsobem, na základě svého hlubokého zakořenění ve víře v Boha, žijí svobodně a současně solidárně a tím se stávají jakoby laboratoří života podle evangelia v církvi a ve světě.

4.2.1. Blížkost Boha vytváří společenství

Mnozí křesťané, muži i ženy, udělali v době čtyřicetiletého komunistického útisku bohatou zkušenost s blízkostí Boha a zakusili, že z radikální víry roste v člověku svoboda plná síly, která se může přetavit v lásku. Je jednou z nejcennějších lekcí pro církev z dob komunizmu, že zkušenost blízkosti Boží činí člověka svobodným k tomu, aby žil v pevných společenstvích solidárně s druhými a nasazoval se pro ně. Na tuto zkušenost by neměla církev nikdy zapomenout. Taková společenství, která rostou z hlubokého zakořenění v Bohu, dají i v budoucnosti církvi více síly než zpět získaný majetek, silné společenské pozice a dobře fungující církevní instituce samy pro sebe.

4.2.2. Svoboda a solidarita jako dar

Každý člověk je ve své nejhlubší podstatě stvořen k tomu, aby žil svobodně a solidárně. Každý člověk může poznat toto povolání ke svobodě a solidaritě skrze hlas svého rozumu a svědomí (srov. Gaudium et Spes 22). To tvoří jádro křesťanského obrazu člověka. Biblická tradice nazývá člověka Božím stvořením a Božím obrazem. Tím se především ukazuje původ člověka. On *vděčí* za svou existenci *přebohaté lásce* (Mdr 11,24-26) trojjediného Boha a jeho život je udržován neomylnou věrností Boží (Dt 32,4): „*V něm totiž žijeme, hýbáme se a jsme.*“ (Sk 17,28)

Člověk - jako obraz trojjediného Boha, který je sám v sobě čistá láska - je ve své nejniternější podstatě uzpůsoben k lásce a teprve jako milující je pravým člověkem. Čili svoboda a solidarita jsou především darem přebohaté lásky samotného Boha.

Jako každý dar může také schopnost člověka ke svobodě a lásce zůstat nerozvinutá. Může být např. překryta nebo narušena životní tragedií, vlastní vinou nebo vinou jiných. Je to tedy hřích, který činí člověka nesvobodným a zbavuje ho solidarity. Abychom podporovali růst stále zralejších, svobody a solidarity schopnějších osobností, je zapotřebí neustále utvářet a prohlubovat morální svědomí hlásáním Božích přikázání, životem v pravém společenství, v rodině a v malých církevních skupinách.

4.2.3. Svoboda

Svoboda a solidarita jsou často prožívány jako dva protiklady. Zvláštní synoda klade silný důraz na to, aby se vyřešil rozpor mezi „svobodou a spravedlností, svobodou a solidaritou, jakož i mezi svobodou a vzájemným společenstvím. Vždyť lidská bytost, jejíž nejvyšší důstojností je svoboda, se nerealizuje tím, že se zaměří sama na sebe, ale tím, že se daruje (srov. Lk 17,33 a Gaudium et Spes 24).“ (Zvláštní synoda II,4)

Zvětšení šance pro člověka být svobodným skutečně patří k velkým vymoženostem novodobých evropských dějin. Nárok na svobodu, tzn. podle možnosti volné utváření vlastního života, patří k věcem, na které dnešní člověk nedá dopustit a které jsou mu v širším slova smyslu „svaté“.

Právem zdůrazňuje Písmo svaté: „Pravda vás osvobodí“ (Jan 8,32). Svoboda tedy pramení z Boha, který je pravda. Jestliže svoboda se rodí z pravdy Boží, pak je schopna oné lásky, ve které jsou shrnuta všechna přikázání (srov. Řím 13,9n).

Osvícen pravdou Boží, která byla zjevena v Ježíši Kristu, může člověk poznat plnou pravdu o sobě samém a silou evangelia může ve svém životě uskutečňovat morální zákon (srov. Řím 1,16).

Kde se církevní společenství opravdově žije, mohou ženy a muži zakusit svobodu a bratrství založené na Ježíši Kristu a mohou vydávat o nich svědectví v životě společnosti.

4.3. Rozvíjení nových forem solidarity

Mnozí lidé spojují křesťanství odedávna s láskou k bližnímu. Činí tak právem až po dnešní den. Vždyť charitativní láska mnoha členů církve a diakonů, společenství, farností a místních církví je hlavním opěrným bodem křesťanských církví.

4.3.1. Solidarita v charitativní službě a v politické angažovanosti

Do nebe volající bezpráví, které vzniklo válkami na Balkáně a také v jiných oblastech Evropy, se stalo pro nás křesťany výzvou k velkodušné křesťanské lásce. Povzbuzeni příkladem a stálým svědectvím Svatého otce se mnohá křesťanská společenství spolu s jinými lidmi dobré vůle chopila této výzvy. Účastní se různých iniciativ, aby oběti těchto nespravedlivých válek našly přijetí. Prosíme nadále všechny, ve jménu lásky, kterou daruje Bůh, aby neustali ve svém charitativním úsilí, aby přijímali uprchlíky, poskytovali jim obydlí a práci a pečovali o to, aby si nemuseli zoufat nad životem a nakonec nad Bohem. Děkujeme výslovně těm zemím, které dosud vykonaly relativně víc než jiné a žádáme současně ostatní země, aby nezaostávaly ve své velkomyslnosti.

Jestliže se dnes podíváme blíže, kteří lidé se účastní charitativních iniciativ, pak se ukazuje, že většinou pocházejí z rodin, kde poznali solidární svobodu. Žijí ponejvíce v uspořádaných křesťanských společenstvích. Aby církev podpořila schopnost člověka postupně dospět k solidaritě, bude se starat o oživení rodin stejně tak jako o vytváření křesťanských společenství. Rok rodiny vyhlášený OSN na r.1994 poskytuje k tomu pro CCEE a jednotlivé biskupské konference vynikající příležitost.

Velký užitek přinese také odhodlání křesťanů k tomu, aby se vydali na cestu a přímo na místě se dotkli života těch chudých, kterým patří naše solidarita. Je důležité, abychom sami prožili chudobu chudých. Evropské církve se mohou v tomto směru mnohému poučit ze zkušeností církví v Latinské Americe, Africe a Asii. CCEE chce i z tohoto důvodu udržovat, jako doposud, čilé kontakty s církvemi těchto kontinentů. Konkrétní příklad války na Balkáně nás posiluje v našem charitativním úsilí pomoci obětem bezpráví. Ukazuje ale také, že charitativní solidarita zdaleka nestačí. Více než kdy předtím je dnes potřeba nových forem politické solidarity na různých úrovních. Už nestačí pouze charitativní péče o oběti bezpráví. Současně je třeba politicky zabránit dalším obětem. Z tohoto důvodu Pavel VI. říká v „Octogesimo adveniens“, že politika je nejučinnější forma lásky k bližnímu.

Do nebe volající bezpráví na Balkáně vyžaduje od nás křesťanů pevný politický postoj. Vedeni hlubokou solidaritou se všemi trpícími všech stran účastnících se této strašné války důrazně žádáme, aby tato válka byla okamžitě ukončena a aby dostalo šanci spravedlivé mírové uspořádání.

4.3.2. Několik výzev

Války v Evropě jsou pouze jedním, i když velmi markantním příkladem v dlouhé řadě výzev, které nám připomínají, že potřebujeme nové diferencované formy solidarity. Uvádíme některé, i když zdaleka ne všechny příklady:

- V našem politickém zpytování svědomí nesmíme přehlédnout chudé oblasti země, které už nemůžeme nazývat „třetí“ nebo „čtvrtý“ svět, poté co zmizel „svět druhý“. To nás musí donutit ke konverzi, abychom konečně mluvili o „jediném světě“. Starost o řešení vnitřních problémů nesmí Evropu vést k zanedbávání její role v rodině všech národů. Křesťanské církve zůstanou i nadále citelným ostnem ve svědomí Evropy.

- K velkým politickým výzvám patří také náš způsob zacházení s omezenou zahradou, již představuje naše země. Bůh nám ji svěřil do naší odpovědné péče, abychom v ní mohli žít způsobem důstojným člověka nejenom my, ale také budoucí generace. Abychom zachránili stvoření a z lásky k příštím generacím, nemůžeme my křesťané zůstat stranou, když se jedná o ekologických otázkách v politice.

- K politickým výzvám patří rostoucí nacionalismus. Na jedné straně vychází z rozpadu nadnárodních politických řádů, a z faktu, že národ se svým kulturním dědictvím představuje základnu, na níž je možno uplatňovat vlastní identitu a funkční demokratický pořádek (srov. Zvláštní synoda IV,10). A přece tyto pozitivní aspekty národa podlely destruktivním silám, které vedly k nepředstavitelným hrůzám, jež si po Osvětlení a Gulagu již nikdo nedovedl představit.

- Sem patří problém migrace. Stále více lidí v Evropě a mimo ni opouští zemi, v níž se narodili, aby sobě a své rodině zajistili přežití.

- Ke dlouhému seznamu výzev patří i vzrůstající nezaměstnanost ve všech evropských zemích.

- Zvláštní pozornost si zasluhuje ochrana a podpora lidského života od jeho počátku až k přirozenému konci, jakož i rostoucí problémy, které se vyskytují na úseku bioetiky.

- Na posledním místě, i když v žádném případě nejde o jednoduchý problém, je třeba se zmínit o novém rozdělení životních šancí pro ženy a muže.

Na politické rovině budou tyto otázky projednávány a řešeny nově vznikající instituce sjednocující se Evropy: „*Nutnost přítomnosti církve v občanských evropských institucích kromě toho vyžaduje, aby se v jednotě s Apoštolským stolcem a jeho představiteli posilovala a pevněji skloubila činnost Rady evropských biskupských konferencí a Komise biskupů evropského společenství.*“ (Zvláštní synoda II,6) Tato přítomnost je důležitá také proto, že politická rozhodnutí se trvale týkají i církve a jejího pastoračního úsilí.

4.4. Bohatství smyslu a hodnot

Od křesťanských církví se požaduje úsilí o záchranu dědictví smyslu a hodnot. K tomu nestačí jenom

slova, ale jsou zapotřebí i místa, kde se vědomě žije právě z těchto hodnot. Takovými místy jsou katecheze, liturgie, diakonie a náboženské slavnosti při významných událostech v životě člověka.

Kultury vycházející ze své bohaté historie jsou jistě nositelkami bohatého dědictví stále ještě nevyužitých hodnot, které se předávají dál v rodinách a často se dnes překvapivým způsobem objevují na místních úrovních. V postkomunistických zemích ani v ostatních svobodných společnostech Evropy není úplné „duchovní vakuum“. A přece se tyto hodnoty dostaly do zajetí kultury, která je ovládána zákony trhu. Okrajové hodnoty se staví do středu a základní hodnoty jsou zatlačeny na periferii. A tak je připravena půda pro silně přízemní uvažování, na kterém sotva vykvete svoboda a solidarita. Spíše se šíří úzkostlivý životní styl křečovitě zaměřený na sebe samého, který nevytváří z dlouhodobého hlediska žádný nosný smysl.

Zejména mladí lidé žijí ve světě, který je zaplavuje nejrůznějšími představami o hodnotách, jež zosobňují malé nebo velké „hvězdy“, sportovní idoly nebo „Rambové“. Ale pokud se jedná o to dát řád osobnímu a rodinnému životu většina z nich se cítí být opuštěna, ponechána sama sobě. Často tak dojde ke ztroskotání, ani ne proto, že by chyběla morálka, ale protože jsou bezmocní.

Jedním z nejdůležitějších úkolů církve je rozšířit úzký životní prostor člověka a seznámit jej s ústředním poselstvím vzkříšeného Krista, který na nás nezapomíná ani v temné chvíli smrti a může nás probudit k novému, trvalému a smysluplnému životu. Taková důvěra nás může zbavit strachu o nás samotné a vést ve svobodě k solidární lásce.

5. Epilog

Prožíváme hlubokou radost z toho, jak se v těchto dnech setkávají dvě dlouho oddělené oblasti Evropy. Máme však obavu, že komunistické bezpráví promítnuté do rozdělení Evropy na dvě části se projevuje i tím, že stále ještě mluvíme o církvi v Evropě podle této staré dělicí čáry. Naším přáním je, abychom mohli se svatým Pavlem říci: Už není Žid nebo Řek, už není otrok nebo člověk svobodný, už není muž nebo žena, už *není východ nebo západ*, vy všichni jste „jedno“ v Kristu Ježíši (srov. Gal 3,28).

Jsme přesvědčeni, že se této vizi přiblížíme do té míry, do jaké v nás zůstane živá zkušenost těchto společných dnů i poté, kdy se vrátíme do svých domovů: totiž zkušenost, že Emanuel je „Bůh s námi“.

Abychom mohli sloužit růstu svobody a solidarity v Evropě, chceme jít do školy Panny Marie, která svobodně vyjádřila Bohu své „ano“, zvěstovala a žila Boží solidaritu s chudými a nepatrnými tohoto světa (srov. Lk 1,46-55).

Praha 12.září 1993